

Notes de viatge
Notes de Nova York. Juliol-agost del 2007

Eulàlia Lledó Cunill

Das Kapital

Nova York: epifania del capitalisme, homenatge a la plusvàlua. Un cop acceptat això, una vegada entès que Manhattan s'ha aixecat literalment a més a més de sobre roca dura, sobre piles de dòlars i mars de suor, a base de l'acer i del carbó, a còpia d'esprémer el llom de tantes i de tants treballadors per part dels Rockefeller, dels Frick, dels Morgan, dels Ford, pots mirar-te (i intentar comprendre) Nova York.

Pots abordar la desmesura desbocada de la ciutat, enorme en la seva majestat. El front a l'aire. Impetuosa, pràctica. Que Nova York és un prodigi i Manhattan un dels rovells de l'ou.

Només així pots mirar de fit a fit Broadway, la 42 o Times Square, la de les mils llums. Espectacular. La zona amb més claror per cm² de l'univers, un devesall de bombetes. Cap compassió, ni un pensament per la despesa energètica del planeta, per l'estalvi en general.

(També van tenir la capacitat, la vista i la grandesa de decidir, realitzar i mantenir —en tots els sentits de la paraula— un espai com Central Park, envoltat —que no amenaçat— de gratacels amics que s'hi emmirallen.)

Nova York, ciutat d'efectes vigoritzants, altament euforitzants, per a qui la visita. Només cal veure, com hi camina —el cap alçat, el pas lleuger— el turisme impenitent

Faigs i avets

Si el faig és gòtic com l'avet, els gratacels de Nova York —amunt, amunt, sempre més amunt— poden ser gòtics, poden tirar al Big Ben, però també poden ser romànics, egipcis, racionalistes, *art déco*... Gratacels sense fronteres.

I siguin com siguin, milers de dipòsits d'aigua coronen els edificis com torres de vigia. La cosa pràctica que mai no falti. Des de baix semblen de fusta, com si de l'escenari d'una pel·lícula de l'oest es tractés.

L'espectacle astorador de les columnes i els capitells dels gratacels, els medallons aplicats en sanefes, els coures i el metall verd de les torres, els frisos indis o *art déco*. Cap anacronisme o sense sentit: sincretisme i pura capacitat de síntesi. Tot hi lliga i s'entona perfectament.

La torre Trump, per exemple, a tocar del MoMA, és per dins plena de vidres i plafons daurats assalmonats, molts cops fumats. Un defici; i el que aquí seria hortera i prou, allà queda salvat per les dimensions i l'abundància, pel bigarrament i l'excés. També per una certa innocència. Passa a ser simplement faraònic i fora d'escala europea, i ja no juga a la divisió de l'horterisme. Ni a la del ridícul. Ni a la de l'esponjament, que tant preocupa a Barcelona.

Acumulació potser és la paraula.

Acumulació, estesa, de gratacels i de grandesa. Testimoni de l'entestament de tants d'homes a aixecar, a elevar, alguna cosa i, sobretot, a mantenir-la dreta. A veure qui arriba més amunt, qui té l'agulla més llarga; ai. L'edifici de la Chrysler va mantenir amagat l'agulló que el corona fins al final: a última hora el van fer pujar per fotre sorpresivament la competència. Enmig de tanta erecció, el pont de Brooklyn el va acabar una dona; exhausts i esgotats els respectius sogre i marit.

Clarament visible l'arrogància del poder, ho repeteixo, entestada a elevar coses i mantenir-les erectes. Sort que, tot d'una, edificis i torres agafen l'aire d'unes juganeres, desmesurades i enormes construccions infantils, posades a l'atzar sobre una moqueta o un parquet. El somni de tants infants, no sé si de més nens que nenes. Ratificat pels colors vius, elementals, i l'alegria amb què pinten els eixos, rodes, engranatges —pur meccano— dels telefèrics.

Nova York una meravella des de l'aigua, des de la vora del riu, des del mar, des del telefèric, des de dalt, des dels ponts, des de Brooklyn (ai, qui pogués ser ara mateix a la magnífica i ampla Promenade), arran de terra. Sigui quina sigui la perspectiva, mostra Manhattan ben gris, mentre que Brooklyn és ben roig.

Hi ajuda la grandesa i la profunditat dels horitzons, els ponts —propers o llunyans— a l'aire, l'ample, potent i cabalós Hudson, el vinós i transitat riu Est. Els cels. L'estàtua de la Llibertat. El brogit com de motor de tota la ciutat. Metros i autobusos rabents o lents.

Ho complementen, per exemple, els museus: ho tenen tot (i, a més, *The Dinner Party* de l'enorme Chicago). Una altra vegada Rockefeller, Fricks, Morgans... Ho amaneixen, per exemple, els restaurants, o les galeries, o les botigues. Si et diuen que a tot arreu, a totes les grans ciutats, hi ha el mateix, no en facis cas, a Nova York hi ha el mateix, és clar, i encara més. Ho tornen a tenir tot. O han aconseguit convèncer-nos que tenir el que tenen sigui tenir-ho tot.

Joventut

Nova York una meravella sense absolutament cap complex. Mai no m'havia imaginat que podia existir una ciutat tan desacomplexada, tan tal com raja, carregada i conscient, la seva gent, de la certesa que no n'han de donar comptes a ningú. Si es vol veure en un detall menut, es pot constatar en com es vesteix, pentina i engalana la seva població, des de la gent gran a la jove, dones i homes: com vol i de totes maneres (si fins i tot jo hi semblava normal), ¿com no sentir-t'hi còmoda, doncs?

Es veu en la manera com els gratacels s'apiloten i s'amunteguen, a voltes s'afilieren, en una exhibició potent i bella de vidre fumats i metall (queda en peu —a Nova York tot queda en peu— el misteri de la neteja dels vidres).

Els fora mesura edificis es prenen lloc, es tapen, es fan ombra l'un a l'altre i en aquesta filigrana de reflexos i miralls rau part de la seva colossal grandesa perquè aconsegueixen que en comptes de robar-se protagonisme, de trepitjar-se entre si (que és el que passaria aquí), s'agegantín l'un a l'altre, es remarquin i se signifiquin, entrin en relació, formin un cos complex, òrgans de la mateixa bèstia. Obres individualíssimes i al mateix temps col·lectives. Murs de somni.

I com combinen també l'alt i el baix. Així, al costat d'un altíssim gratacels hi pot haver una bloc de «només» deu, dotze o catorze plantes (de vegades, ho prometo solemnement, és de tan sols dos pisos), sense que passi res, sense que sigui un insult i un oprobí per a l'edifici que han deixat nan.

Nova York, ciutat de bocabadats ulls que miren cap amunt, sempre més amunt, el cel poblat de punxes, antenes, fal.lus, els reflexos vertiginosos, l'emmirallament dels gratacels. (Em pregunto si deu existir cap rudiment de normativa municipal de construcció i urbanisme, i, si existeix, què deu dir.)

Xifres i lletres

Sense complexos, per això no han tingut cap mania, a partir d'una certa alçària de Manhattan, a numerar carrers i avingudes. I que n'és de pràctic per situar i situar-se, per anar amb autobús i amb metro, a peu. M'imagino alguna novaiorquina, tal vegada un novaiorquí, de visita a Barcelona, intentant recordar què va primer si Consell de Cent o Diputació; quin ve ara Rosselló o Còrsega; de fet, hi ha gent de Barcelona a qui costa saber-ho. I no vull pensar les discussions que deu haver costat a algun grup de turistes la confusió entre Roger de Flor i Roger de Llúria (per cert, i a tomb de confusions, la pel.lícula *Sangre y arena* qualificava Tyrone Power —que hi deambulava tot fent uns saltirons que li sacsejaven bellament la panxeta mentre intentava apunyalar un brau— «com el millor torero després de Roger de Llúria», o potser jo també em confonc i el comparava amb Roger de Flor. Sort que també s'hi tenia el privilegi de gaudir d'Ava Gardner, hi passejava la seva immensa persona i personalitat).

De fet, encara que mantenen els números a carrers i avingudes (o les lletres si és que han batejat la primera que, en un moment donat, hi havia com a Primera i després, abans d'aquesta primera, n'han feta una altra), de tant en tant, bategen un tros d'avinguda amb el nom d'un prohóm (no hi vaig saber trobar prodones; per exemple, a Harlem vaig veure un tros rebatejat com a Malcom X, un altre com a Martin L. King —i encara d'altres amb noms d'homes perfectament desconeguts per a mi—, però en canvi no n'han anomenat cap tros amb el bell i concís nom de Rosa Parks, ni tampoc cap com a Irene Morgan).

I per pràctiques també les coses menudes (els obrellaunes, els recipients dels supermercats, dels restaurants quan ha sobrat menjar i te'l vols emportar); o no tan menudes (el marc i el tancament de les finestres, les aixetes: l'ajustadíssima precisió del cabdal d'aigua en tan sols un quart de volta del triangle que és la bonica aixeta: de tot a res, passant per un fil d'aigua).

Rampes

Ara que per pràctics, els autobusos. A primera vista semblen obsolets, són al més allunyat possible del disseny barceloní, posem per cas, passats de moda, així com els autocars de línia, les bellíssimes i potents cabines dels camions, els entranyables i útils —grocs com joguines— transports escolars. Si funcionen tan bé, ¿per què els haurien de canviar?

Espectacular el funcionament i l'enginy de les rampes dels autobusos, que salten esglaons i barreres en un tres i no res. Perfectament harmonitzades amb la paciència dels autobusos que esperen qualsevol que s'hi acosti per catxassa que tingui, per lluny que sigui, de la calma que mostren conductores i conductors per arranjar seients amb vista a lligar-hi cadires de rodes. Cap pressa ni mal gest. I quan no hi han dedicat prou estona, perquè no hi havia prou públic usuari, és clar, fan temps a la parada fins que és l'hora. Cap semblança amb els autobusos d'aquí. Allà són un servei públic, a disposició de la gent, aquí una mena de graciosa concessió de la municipalitat. Allà un dret i, realment, un servei: la gent demana la parada i, quan ja hi ha arribat i l'autobús s'ha parat, s'aixeca amb calma i se'n va cap a la porta per baixar-ne, de vegades si qui hi puja no té canvi per pagar, s'espera perquè en pugui anar a buscar; aquí —al marge d'honroses excepcions— són gairebé un favor: has d'estar amatent i córrer si el veus venir, sabedora que si no, no t'esperarà, pujar de pressa, que no et tanqui la porta als morros, demanar la parada amb temps i preparar-te abans d'arribar-hi. Si no tens canvi, més val que no t'hi acostis. La resta de la gent, aquí i allà, es comporta d'acord amb aquests dos tarannàs. (Sí, ja sé que allà la sanitat pública fa pena, que l'escolarització és elitista, que han envaït Iraq.)

El que allà són drets assolits i assumits (sí, en alguns detalls s'hi veu la llargària i l'amplitud de la democràcia), aquí són drets precaris i estantissos (l'ombra —més aviat la petja— del franquisme, que va deixar la població d'aquest país despullada del més elemental, encara és present en usos i costums, en la malèvola i perniciososa idea que els serveis públics són un regal que no mereixes, que en qualsevol moment et poden prendre).

A més, em fa tot l'efecte que en consonància amb això (tot i que no sé si és molt agafat pels pèls), quan vas a un museu comproves que es refien de tu, del teu criteri. Res de posar barreres entre tu i el quadre, aquelles baranetes de peus (per als peus i les cames) que posen a Europa i, és clar, també a Barcelona. Res d'aquelles tires de paper engomat, de cel.lo gegant de color negre per marcar-te, ni que sigui visualment, el territori vedat, el que no pots trepitjar. Res. Suposen que tens senderi. De fet, si t'hi acostes «massa», t'avisaran igual, hi hagi barrera o no, i s'hi t'hi atansessis amb malignes intencions, poc hi faria la ridícula baraneta o la cinta de paper. Tampoc et diuen com has de portar la motxilleta, o si n'has de dur o no.

Una bona mostra d'això mateix es veu en la relació de la gent amb l'espai semipúblic. Els primers dies, entres una mica esporuguida i com volent-te fer invisible als vestíbuls dels grans gratacels per contemplar-ne ascensors, marbres lluent i bellíssimes i elegants làmpares *art déco*, convençuda que els porters (no hi vaig veure mai cap portera) te'n foragitaran a cops de peu (com esperes que facin aquí). Res de tot això: encara no és ben bé un espai privat i pots adelitar-te amb fustes i arrimadors, catifes i tessel.les. Amables, els porters parlaran amb tu (gairebé tots són hispans) i fins i tot t'agrairan l'interès i la visita. Pots entrar a la mateixa Prada, en ple Broadway —refeta, decorada i pensada per un il.lustre arquitecte, només faltaria—, les dependents (no hi vaig veure cap dependent, només el senyor que s'estava palplantat a la porta amb l'elevada i simple missió de dir-te «bon dia» o «bona tarda», segons correspongués), sense ni mirar-te, ja saben que no hi compraràs res, però és una botiga, un espai públic, i pensen que tens dret a entrar-hi i passar-hi el temps que vulguis.

Un matí de dissabte plujós, vagant per Chelsea, vaig entrar a Balenciaga a demanar una informació i no se'n van estranyar gens. No sabien el que els demanava, però em van atendre atentament i correctament sense fer cap escarafall de la meva presència (i pinta) allà. A Gramercy pots anar a buscar la clau del parc privat i entrar-hi si t'abelleix.

I cuques

Els espais semipúblics dels grans o petits blocs urbanitzats, tots amb les seves regles d'ús, són perfectament permeables a la resta de la gent. S'usen amb mesura i discreció, de pas o per més estona, són vius i vivibles, transitables, no fan por, t'acullen amistosos, normalment, frescos i ombrívols. Són de tothom i per això no són hostils ni terra de ningú, no com els d'aquí que, com que no són de ningú del tot, acaben privatitzant-se perquè siguin d'algú amb l'excusa que no se sap ni es pot ensenyar o aprendre a fer-los servir.

Els parcs (públics del tot i també amb les seves regles d'ús) en són una altra bona mostra. I si a Nova York saben construir en alçària —i que se'ls aguanti tot—, també ho saben fer molt rebé en pla —i, a més, que els duri. Quins parcs. Quina meravella passejar tranquil·la per Battery City Park des de baix fins als primer Piers i no patir gens pel futur de Central Park. Si aquí existís un parc semblant (que no és casual que no existeixi, és clar; i parlo d'Europa, ¿què se n'ha fet d'aquell pla perquè a Berlín la nova Potsdammer Platz fos un pulmó per a la ciutat, que tanta falta feia i tant calia?), estaries permanentment amb l'ai al cor, ben conscient que en qualsevol moment podrien començar a mossegar-ne les vores a retranquejar-lo amb pisos de fals luxe.

Potser per això, al vespre, els parcs i parquets són plens de cuques de llum que potser no enlluernen, però sí que enaigüen els ulls amb visions d'infància. ¿On han anat a parar les petites lluminàries? Anys fa que no en veig cap. Allà són com una mena de borinots que, intermitentment, encenen i apaguen llur panxa de groc i de verd. Un somni i un prodigi. Com Nova York.

